

Oponentský posudek k profesorskému řízení

docenta PhDr. Ladislava Hejdánka

V souladu s požadavkem děkanátu filosofické fakulty UK a s přihlédnutím k tomu, že řada nezbytných údajů o uchazečově osobě, o jeho vědecké produkci a pedagogickém působení bude zajisté všestranně dokumentována v dalších přílohách k profesorskému řízení, soustředí se v tomto oponentnském posudku na několik badatelských témat doc. Hejdánka, která se mi jeví jako klíčová. Vzhledem k mému zaměření hodnotím je především z hlediska filosofického; nepokládám se za dostatečně kompetentního posuzovat je z hlediska odborně theologického.

Předložené práce jsou většinou situovány do 70. - 80. let (s výjimkou studií ze 60. let), kdy mohly oslovit čtenáře jen v samizdatových vydáních (zpravidla v edici Oikumené), příp. v rámci organizace „domácích“ filosofických seminářů. O jejich překladech v zahraničí a o německém vydání Pražských dopisů se zmíním později.

Hejdánkovy práce se z mého pohledu sdružují do několika tematických okruhů.

První z nich bych vymezil problematikou vztahu mýtus - filosofie - víra - theologie. Nedávno vydaná publikace „Filosofie a víra“ se mi v tomto směru jeví jako autorův užší výběr studií na toto téma. Většina studií se soustřeďuje na sémantickou opozici filosofie-víra, filosofie-theologie. Ocenil bych na nich mj. to, že - implicitně nebo explicitně - stojí v nich v popředí úsilí o odpověď na otázku tak základní, jako je otázka „Co je filosofie?“ Položena jest i zodpovídána kultivovaně, s erudicí, s otevřeností ke světu (pro mne sympatickou), projevující se v úzkostlivé péči 1. o racionální argumentaci, pojmově přesnou reflexi, 2. o svobodné uplatnění filosofie jako věci myšlenkové a eticky náročné volby, neustále obnovované a kritické, 3. a tím neustále vtahované do sféry „životní orientace“, tj. do sféry víry (kterou filosofie kultivuje a naopak je též jí stimulována). Hejdánkovo pojetí filosofie patří v tom smyslu k těm iniciacím, které se v našem prostředí snažily a snaží postavit a interpretovat postulát „života v pravdě“. V té souvislosti bych ocenil Hejdánkovo úsilí o upřesnění místa náboženské víry v životě dnešního člověka, o „demytologizaci“ tradičních představ theologických, o zdůvodnění nezávislosti a komplementárnosti filosofického a theologického tázání, o vpravdě ekumenický způsob uvažování.

Druhý relativně ucelený tematický okruh badatelského zájmu tvoří u Hejdánka problematika tzv. předmětného a nepředmětného myšlení. Je vnitřně propojena s prvním tematickým okruhem, zvýrazňuje jeho dimenze noetické a ontologické. Cenný je přitom nejen pokus o filosofickou reflexi náboženské víry, ale - zejména ve studiích ze 60. let - také úsilí o pochopení a současně překonání „zevnitř“ - implicitní marxistické filosofie člověka a světa (rozbory prací K. Kosíka).

Oběma tematickým okruhům je společné to, že se v nich klade fundamentální otázka nezbytnosti vnitřního propojení mezi „alternativní“ (ve vztahu k staleté tradici „předmětného myšlení“) interpretací filosofie člověka a novými pohledy na povahu „skutečnosti“ samé, na problematiku ontologickou. Přínosným je zde mj. Hejdánkovo úsilí o domýšlení dosahu faktu, že v křesťanství bylo filosofické nazírání přesunuto od mytické vazby na minulostní archetypy k „filosofii naděje“, k nazírání sub specie futuri.

V kontextu profesorského řízení bych považoval za přiměřené zdůraznit, že při řešení těchto problémů se nedává Hejdánek svést (a nebylo by to těžké) k vyznavačské či zvěstovatelské rétorice, nýbrž že naopak neustále vystavuje svou víru filosofické reflexi.

Ve všech svých úvahách Hejdánek pracuje s historicko-filosofickými interpretacemi. Tím by se dal vyčlenit čtvrtý tematický okruh, tj. Hejdánkuv přínos k historiografii filosofie. Neustále se vrací nejen ke klasické filosofické a theologické tradici (k rozborům filosofie antické anebo k theologicko-filosofickým inspiracím K. Bartha, D. Bohoeffera aj.), ale přináší i nové pohledy na tradici českého filosofického myšlení, z níž vzešel. Z ní nutno uvést mj. jméno T.G. Masaryka, J.B. Součka, J.L. Hromádku (který stimuloval Hejdánkovo orientaci na problém filosofické reflexe víry zděděné z české reformace), J.B. Kozáka, J.M. Lochmana, J. Patočku a zejména Emanuela Rádlu. Tak jako J.L. Hromádka obohatil svým theologicky zostřeným pohledem poznání Masarykovy filosofie, přináší i Hejdánek mnoho nového pro badatele v oblasti dějin českého myšlení.

Připomenou-li nyní „poslední“ okruh Hejdánkových témat, okruh takřkajíc „filosoficko-politický“, jde o intelektuální, občanské a mravní aktivity, zcela organicky vyplývající z Hejdánkova pojetí úlohy filosofie a víry, ať již je vyjádřeno v „Pražských dopisech“ o Chartě 77, v zamyšlení nad Havlovými dopisy z vězení anebo v jeho publicistice. Existenciální a hermeneutický rozměr filosofie, péče o její přesnost a kritičnost, se tu propojuje s osobním nasazením, s vlastní praktickou životní orientací.

V té souvislosti bych připojil poznámku o zahraničním ohlasu prací doc. Hejdánka, která po mém soudu nesmí v posudku tohoto druhu chybět. Z mých informací o tomto aspektu bych zde vyzvedl německé vydání Pražských dopisů „Wahrheit und Widerstand“ (Kirchheim, München 1988, s medajlonem o autorovi z pera M. Waltera), dále četné překlady Hejdánkových studií (o jejichž vydání v zahraničí není dosud úplný přehled) a rovněž ohlas jeho práce u zahraničních účastníků filosofických seminářů. Za výraz mezinárodního ocenění byl z podnětu vedení Institut International de Philosophie v Paříži navržen za člena této prestižní organizace, jejímž členem byl Jan Patočka.

Doc. Hejdánek je autorem početných, filosoficky erudovaných prací, oceňovaných i v zahraničí, dlouholetým „neoficiálním“ a dnes velmi angažovaným kmenovým pedagogem, výraznou osobností filosofickou, občanskou i lidskou, takže plně a rád doporučuji, aby byl jmenován profesorem filosofie.

Brno 30. 10. 1991

Prof. PhDr. Lubomír Nový, CSc. v.r.
vedoucí katedry filosofie
Filosofické fakulty Masarykovy univerzity
A. Nováka 1, 660 88 Brno

Eine gewisse Bedeutung kommt jenen vorwiegend von der Existenzphilosophie geprägten Philosophen zu, welche die theoretisch-technische Beziehung auf einen G(egenstand) im weitesten Sinne abwerten und ihr ein völlig anders geartetes „ungegenständliches“ Bezogensein als das „Eigentliche“ gegenüberstellen. Diese Tendenz geht letztlich auf die Differenz im G.-Begriff bei Kant zurück, kommt aber auch bei Fichte (‘Die Bestimmung des Menschen’) wenn auch nur peripher zum Ausdruck und erlangte Bedeutung in der Öpositiven PhilosophieÖ Schellings. Sie war bestimmend für die Hegelkritik Feuerbachs und Kierkegaards. Hauptvertreter dieser Tendenz wurden *Marcel, Ebner, Buber, Rosenzweig, Gogarten, Heim* und in gewisser Hinsicht *Jaspers*. Die für diese Denker grundlegende und eigentliche Dimension des Ungegenständlichen betrifft durchwegs die zwischenmenschliche (dialogische) oder die religiöse Beziehung, in welcher die Unmittelbarkeit des begegnenden (göttlichen oder menschlichen) Du radikal unterschieden ist von aller gegenständlichen Erkenntnis. In diesem Sinne führen die Unterscheidungen von Existenz und Objektivität (Marcel), Ich-Du und Ich-Es (Buber), Existenz und Dasein (Jaspers) zu einem G.-Verständnis, in welchem der Mensch, sofern er gegenständlich bezogen ist, geradezu in einem defizienten Modus seines Menschseins steht, während das Un-gegenständliche, Irrationale die Bewandnis des Eigentlichen erhält. Diese Un-gegenständlichkeit des Eigentlichen führt dann unvermeidlich zur Kompetenz-, ja Belanglosigkeit jeder letztlich notwendig gegenständlichen (philosophischen, theologischen) Vermittlung.

(..., Historisches Wörterbuch der Philosophie, Bd.3. (G-H), Basel 1974, s. 133, heslo „Gegenstand“.)

